СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
катедра „Икономика и управление на туризма“

Резюме: *Съществуват множество видове алтернативен туризъм, които се практикуват изцяло или частично в селските райони, но преобладаващият е селският. Той може се комбинира с други специализирани видове туризъм като екотуризъм, винен, културен и др. Засилването на тази релация спомага за развитие на туризма и на самите места, в които се осъществява. За оползотворяване на всички възможности са необходими средства за финансиране на предприемаческите инициативи, свързани с изграждането на места за настаняване (къщи за гости, малки семейни хотели и т.н.), които да бъдат използвани при практикуването на селски и кореспондиращите с него видове алтернативен туризъм.*

Ключови думи*: алтернативен туризъм, селски райони, Р. България, селски туризъм, къщи за гости*

1. Въведение

Специализираните видове туризъм се явяват алтернативи на масовия. Широко възприето е разбирането, че алтернативния туризъм се „противопоставя на всичко негативно или вредно в масовия туризъм“ (Божинова & Павлов, 2017). Съществуват множество видове алтернативен туризъм, които се практикуват изцяло или частично в селските райони, но преобладаващият е селският. Той може да се комбинира с други специализирани видове туризъм като екотуризъм, винен, културен и др.

Селският туризъм в България има важна роля в диверсификацията на микроикономиката на селските райони. Съществуват добри възможности за развитие на селските райони, чрез създаване на допълнителни доходи и заетост, посредством туризма. (Nikolova, 2011). Авторски колектив разглежда селския туризъм като съвкупност от: селскостопански дейности, културни и исторически дадености; бит (начин на живот) и общуване, култура и изкуство (фолклор), традиции

(обичаи, обреди и др.) (Николова & Линкова, 2009). Според други автори селският туризъм е „туризъм в селски региони, при който се задоволяват интересите на туристите към традиции, бит, култура, селскостопански и др. специфични дейности, както и към природните, исторически и културни дадености на съответния регион, при спокойствие и непринудени човешки взаимоотношения" (Стамов & Никовска, 2011).

В обобщение на разнообразието от авторови виждания за селския туризъм може да се изведе следната дефиниция: *селският туризъм се характеризира с престой в селска среда (например къща, малък семеен хотел и т.н.), контакт с домакините и достъп до стопанството* (БААТ, 2019).

Възможностите за все по-широко практикуване се подчертават и от фазата на жизнения цикъл, в която се намира селския туризъм в България. Той е в етап на растеж (Министерство на туризма на Р. България, 2017) като предстои навлизане във фазата на зрялост.

По данни на Евростат броят нощувки в селски райони[1] в България непрекъснато се увеличава.

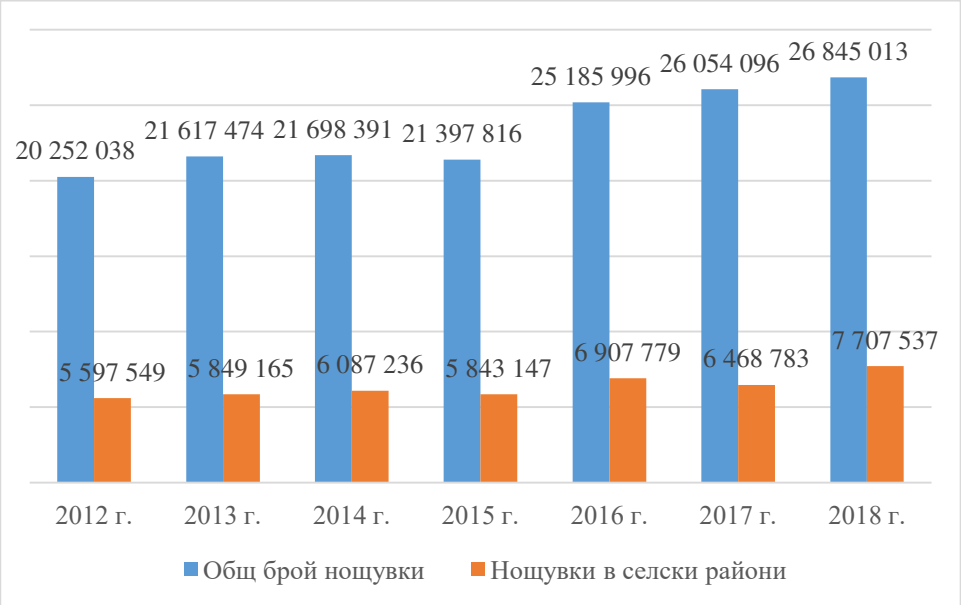

Фиг. 1. Нощувки в заведенията за туристическо настаняване в България по степен на урбанизация (Eurostat, 2019)

[1] По дефиниция на Евростат селските райони са: райони извън градовете, в които населението живеещо в селата е над 50%.

Данните представени на фигура 1 показват увеличението на реализираните нощувки в селските райони на страната ни, съпоставено с общия брой нощувки. Процентното изменение на дела на нощувките в селски райони спрямо общия брой нощувки е следното:

Таблица 1. Изменение на дела на нощувките в селски райони в България спрямо общия брой нощувки

	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Нощувки в селски райони	28%	27%	28%	27%	27%	25%	29%

Относително постоянния дял на нощувки в селските райони в България и неговото нарастване показват необходимостта от изграждане на нови и поддържане на съществуващи туристически места за настаняване в селските райони. За това са необходими източници на финансиране.

2. Източници на финансиране на туристическите места за настаняване в селските райони

Финансирането на селския туризъм като цяло е изправено пред множество предизвикателства. Това важи и за туристическите места за настаняване в селските райони. За осигуряването на нужния финансов ресурс за дадена предприемаческа идея е необходимо да се познават основните възможности за финансиране.

Основните източници за финансиране на туристическите места за настаняване в селските райони са:

- Европейски и национални програми и фондове;
- Банково кредитиране;
- Собствени средства.

Фондовете на Европейския съюз, които предлагат разнообразни схеми за финансиране на дейности в туризма в т.ч. къщи за гости и семейни хотели, са достъпни най-често чрез национални институции (напр. Държавен фонд земеделие, Изпълнителни агенции и др.) и/или чрез банки, които партнират на европейските фондове. Бенефициентите трябва да отговарят на набор от критерии, за да бъдат одобрени. Съществуват редица фондове и програми на ЕС, които могат да бъдат използвани за подпомагане на едни или други дейности в туризма.

Програмата за развитие на селските райони е водещият национален инструмент в страната ни, чрез който могат да бъдат подпомогнати къщите за гости. Финансираните по ПРСР проекти за туристически места за настаняване в селските райони за периода 2007-2013 г. са над 740 броя. Средната сума на финансово подпомагане е

270 847,78 лева. Най-голямата сума е 391 160 лева. Най-малката сума е 8 842,36 лева. Подпомогнатите туристически места за настаняване са локализирани във всички области на страната.

Таблица 2. Брой подпомогнати туристически места за настаняване по ПРСР 2017-2013 разпределени по области

Области	**Брой подпомогнати туристически места за настаняване**
Област Благоевград	над 130 обекта
Област Бургас	40 обекта
Област Варна	20 обекта
Област Велико Търново	20 обекта
Област Видин	над 10 обекта
Област Враца	10 обекта
Област Габрово	над 20 обекта
Област Добрич	над 10 обекта
Област Кърджали	над 10 обекта
Област Кюстендил	над 20 обекта
Област Ловеч	над 60 обекта
Област Монтана	над 20 обекта
Област Пазарджик	над 40 обекта
Област Перник	10 обекта
Област Плевен	10 обекта
Област Пловдив	над 20 обекта
Област Разград	4 обекта
Област Русе	10 обекта
Област Силистра	4 обекта
Област Сливен	над 10 обекта
Област Смолян	над 40 обекта
Област София	над 80 обекта
Област Стара Загора	над 10 обекта
Област Търговище	5 обекта
Област Хасково	30 обекта
Област Шумен	над 10 обекта
Област Ямбол	над 10 обекта
Област Благоевград	над 130 обекта

Забележка: Разработено по данни от Министерство на туризма на Р България

Мерките, по които са финансирани представените в таблица 2 обекти са:

- М 311 – Разнообразяване към неземеделски дейности;[2]
- М 312 – Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия;[3]
- М 41 – Прилагане на стратегиите за местно развитие.[4]

Включените в ПРСР 2014-2020 мерки, по които се подпомага изграждането и поддържането на туристически места за настаняване в селските райони са:[5]

- М 6.4 – инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности;[6]
- М 6.2 – помощ при стартиране за неселскостопански дейности в селските райони;[7]
- Кандидатстване, чрез местни инициативни групи (МИГ).

Банковите институции в България предлагат различни финансови продукти, чрез които могат да бъдат подпомогнати предприемаческите инициативи за изграждане на нови и/или реновиране на съществуващи туристически места за настаняване в селските райони. Основните въпроси, на които предприемачът трябва да потърси отговор преди да пристъпи към търсене на кредит от банка са (Христова & Стоянов, 2015):

- Има ли кредитна история в банките към които се е насочил, защото това би улеснило получаването на парични средства;

[2] Целите на мярката са: насърчаване на разнообразяването към неземеделски дейности; насърчаване на създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в селските райони; насърчаване на развитието на интегриран туризъм в селските райони.

[3] Целите на мярката са: насърчаване на растежа и създаване на нови работни места в микропредприятия за неземеделски дейности в селските райони; насърчаване на предприемачеството в селските райони; насърчаване развитието на интегриран туризъм в селските райони.

[4] Мярката се реализира, чрез одобрени от МЗХГ Местни инициативни групи (МИГ).

[5] По настоящем (към 2019 г.) по ПРСР 2014-2020 броят на разглежданите проекти за изграждане и/или обновяване на туристически места за настаняване в селските райони е минимален. Това се дължи на различни причини, сред които спиране на приема на документи от страна на МЗХГ и др.

[6] Чрез мярката се предоставя подпомагане за развитието на туризъм в селските райони, посредством изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги.

[7] Сред целите на мярката попада интегриране на туристическия сектор в селските райони, чрез осъществяване на дейности за развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти и развитие на туристически услуги).

- С оглед на по-лесното комуникиране и обслужване, въпросът е кои банки имат представителство в локацията, в която ще се развива предприемаческата дейност;
- Каква погасителна вноска може да си позволи;
- Какъв размер заемни средства са необходими за реализиране на предприемаческата дейност и др.

По данни от Българска народна банка в България оперират над двадесет лицензирани банки и клонове на чуждестранни банки (БНБ, 2019). Всяка една обаче има различни приоритети в дейността си и не всички предлагат подходящи финансови възможности за предприемачите. От друга страна за получаването на банков кредит голямо значение имат редица фактори свързани със същността на предприемаческата идея. Сред тях са: икономическият сектор, в който ще се реализира; дали е изцяло нов бизнес; дали е разширяване на бизнеса; какво обезпечение може да се предложи и други.

Собствените средства на предприемача, с оглед на реализацията на предприемаческата идея за туристическо място за настаняване в селски район, могат да бъдат инвестирани по някои от следните начини:

- Инвестиране само на собствени средства;
- Комбинация със средства от ПРСР или други програми и фондове;
- Комбинация със заемни средства.

Важно значение има размера на собствените средства, т.е. дали са достатъчни за цялостната реализация на изграждането на място за настаняване в селски район или са необходими и други източници на финансиране. Изборът как да бъде направена инвестицията и дали да се реализира зависи от конкретния предприемач и обикновено се прави след изготвяне на подобрен предприемачески план.

Заключение

Развитието на селския туризъм в България изисква участието на всички заинтересовани страни и наличието на предприемаческа инициатива. За оползотворяване на всички възможности са необходими финансови средства, които да послужат за финансиране на предприемаческите инициативи, свързани с изграждането на места за настаняване (къщи за гости, малки семейни хотели и т.н.) в селските райони. Налице са следните основни варианти на инвестиции: чрез собствени средства; европейски и национални програми и фондове;

банково кредитиране. Програмата за развитие на селските райони е водещият национален инструмент в страната ни, чрез който могат да бъдат подпомогнати къщите за гости.

ЛИТЕРАТУРА

Божинова, М., & Павлов, П. (2017). *Организация на алтернативния туризъм.* Свищов: АИ Ценов.

Николова, М., & Линкова, М. (2009). Бариери пред развитието на селския туризъм в България. *Алманах Научни изследвания*, pp. 198-234.

Стамов, С., & Никовска, К. (2011). *Специализирани видове туризъм.*

Nikolova, M. (2011). Rural tourism in Bulgaria – an instrument for reviving rural microeconomics. *Open Journal of Economic Research, 1*(2), pp. 58-65.

Министерство на туризма на Р. България. (2017). *Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014-2030 (актуализирана версия 2017 г.).*

БААТ. (2019). Retrieved 08 2019, from https://www.baatbg.org/

БНБ. (2019). Retrieved from https://www.bnb.bg/

Eurostat. (2019). Retrieved 07 2019, from https://ec.europa.eu/eurostat

ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДНИ АСПЕКТИ И СОЦИАЛНО ЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

ФИНАНСОВЫЕ И БУХГАЛТЕРСКИЕ АСПЕКТЫ И СОЦИАЛНО-СТРАХОВАЯ ЗАЩИТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

FINANCIAL AND ACCOUNTING ASPECTS AND SOCIAL INSURANCE PROTECTION IN AGRICULTURE